

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ПУТІВНИК ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ ЗІ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ

ВГО «Асоціація працівників
дошкільної освіти»

Схвалено для використання в освітньому процесі
(рішення експертної комісії з дошкільної педагогіки та психології ДНУ
«Інститут модернізації змісту освіти» МОН України від 30.08.2023, протокол № 5)

Цей посібник розроблено в межах проєкту ЮНІСЕФ «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні», який реалізує ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» за підтримки Міністерства освіти і науки України, Українського інституту розвитку освіти. Думки, висловлені в публікаціях, не обов'язково відображають політику та погляди ЮНІСЕФ.

Посібник містить концепцію організації та здійснення безперервного освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку. Він спрямований на поглиблення психолого-педагогічних знань дорослих, які опікуються розвитком дітей дошкільного віку в умовах закладів освіти та сімейного виховання. У ньому висвітлено особливості дошкільної освіти в умовах організації освітнього процесу у змішаному форматі; подано модель його організації; описано кваліфікаційні вимоги до педагога, який організовує освітній процес; окреслено очікування та роль батьків (родини) у залученні дитини до дошкільної освіти; наведено тематику, форми та методи організації освітньої взаємодії, а також маркери успішності організації освітнього процесу.

До цього посібника розроблено поради для вихователів і батьків, що висвітлюють шляхи та способи здійснення безперервного освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку.

Автори: Ольга Байєр, Наталія Гавриш, Тамара Піроженко, Олексій Рогозянський, Олена Хартман

За загальною науковою редакцією Тамари Піроженко

Редакторки: Ганна Мозирко, Вікторія Третяк, Олена Філоненко

© ЮНІСЕФ, 2023

© ВГО «АПДО», 2023

Зміст

Вступ.....	4
Збереження сутності дошкільної освіти в умовах організації освітнього процесу у змішаному форматі	8
Модель організації освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку	15
Кваліфікаційний профіль педагога, що організовує освітній процес у змішаному форматі	18
Потенціал родини для участі в освітньому процесі у змішаному форматі	21
Класифікація освітніх засобів, форм і методів роботи з дітьми в освітньому процесі у змішаному форматі	24
Аналіз умов організації освітнього процесу у змішаному форматі.....	28
Орієнтовна тематика організації освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку.....	32
Словник основних понять	35
Рекомендовані джерела	39

Вступ

Дошкільну освіту в Україні забезпечують у закладах дошкільної освіти державної та приватної форм власності та в індивідуальних (сімейних) умовах. У закладах дошкільної освіти різних типів дітей об'єднано в групи за низкою ознак — вік, освітні потреби, сімейна належність, стан здоров'я тощо. Індивідуальну форму набуття дитиною дошкільної освіти реалізують через сімейну / домашню освіту, педагогічний патронат тощо)¹.

Умови воєнного стану кардинально змінили ситуацію функціонування системи дошкільної освіти². Першим суттєвим викликом стала потреба організації освітнього процесу з дотриманням безпекових умов. А другим — пошук форм, засобів, методів забезпечення права кожної дитини на якісну освіту та здійснення освітнього процесу. До причин порушень розвитку дітей, зокрема, належать соціально-політичні та економічні події, що пов'язані з повномасштабною російсько-українською війною: вимушена міграція родин, руйнування матеріально-технічної бази мережі закладів дошкільної освіти, зменшення кадрового потенціалу системи дошкільної освіти.

За цих обставин виникла потреба науково-методичного обґрунтування нових форм організації дошкільної освіти в Україні, зокрема організації освітнього процесу у змішаному форматі та активізації виконання освітніх функцій батьками в умовах сімейного (родинного) виховання. На сьогодні законодавство не визначає змісту поняття «змішана форма здобуття дошкільної освіти», що додатково актуалізує необхідність наукового аналізу перспективних практик і форм роботи з дітьми, які є в сучасних умовах.

¹ [Закон України](#) «Про дошкільну освіту».

² Відповідно до даних Державної служби статистики України станом на 01.01.2022 функціонувало 14 974 ЗДО, у яких здобували дошкільну освіту 1 111 358 дітей. За оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій станом на 21.05.2023 освітній процес здійснювали 10 890 ЗДО (більше 763 тис. дітей охоплено дошкільною освітою). З них за очною формою надають освітні послуги 6 586 ЗДО (462 468 вихованцям). Більш ніж 600 тис. дітей дошкільного віку, які з різних причин залишаються в умовах домашньої / сімейної освіти, потребують уваги з боку держави щодо питань освітнього розвитку дітей дошкільного віку.

Однією зі спроб розв'язати цю проблему є реалізація проєкту «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні», що спрямований на: збільшення кількості дітей, які мають доступ до формальної або неформальної освіти, включно з раннім розвитком; підтримку отримання дітьми дошкільного віку освіти (навчання) в умовах війни, надання консультації батькам; сприяння наданню дошкільних послуг у змішаному форматі дітям, зокрема в районах, де закрито заклади дошкільної освіти, а також активізації батьків, інформуванню й навчанню з метою забезпечення безперервності розвитку, навчання дітей вдома³. Планом реалізації проєкту передбачено розроблення програмно-методичного комплексу для вихователів, які працюють із дітьми старшого дошкільного віку, і їхніх батьків.

Програмно-методичний комплект складається з:

- навчального посібника «Путівник по забезпеченню безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками» (далі — Путівник);
- навчально-методичного посібника «Порадник для вихователів щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками» (далі — Порадник для вихователів);
- навчально-методичного посібника «Порадник для батьків щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками» (далі — Порадник для батьків).

У комплекті навчально-методичних матеріалів представлено концепцію бачення та поради щодо організації освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку (в закладі дошкільної освіти та в умовах сімейної / домашньої освіти). Тобто всі матеріали обертаються навколо запитань: Для чого саме так організовано освітній процес із дітьми дошкільного віку? Як грамотно зробити освітній процес у закладах дошкільної освіти та вдома безперервним?

³ [Проект](#) «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні».

Путівник визначає зміст психолого-педагогічної підготовки, перепідготовки та адаптації дорослих (педагогів і батьків) для роботи з дітьми в умовах змішаної форми організації освітнього процесу. Вона не замінює комплексні та парціальні освітні програми для дітей дошкільного віку, за якими працюють заклади дошкільної освіти («Дитина», «Впевнений старт», «Я у світі», «Світ дитинства», «Українське дошкілля», «Соняшник», «Освіта і піклування», «Стежинки у Всесвіт», «Стежина»)⁴. Путівник дає орієнтир, визначає алгоритм дій педагогів і батьків, окреслює умови та визначає маркери успішності освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку.

Потребу в Путівнику зумовлено чинниками, що унеможливають діяльність закладу дошкільної освіти в звичному режимі (руйнування закладів дошкільної освіти; тимчасове призупинення функціонування закладу через відсутність безпечних умов, укриттів; окупація територій України або закриття закладів освіти у зв'язку із збройним конфліктом тощо).

Путівник використовують у роботі педагоги. Це передбачає систему підтримки педагогічних колективів і батьківської громади.

Формат науково-методичного супроводу й впровадження Путівника включає:

- ознайомлення та навчання педагогів щодо питань організації роботи з дітьми та їхніми батьками в умовах організації освітнього процесу у змішаному форматі (проведення семінарів, вебінарів за матеріалами Путівника, Порадника для вихователів, Порадника для батьків);
- створення методичної скарбнички проєкту: матеріали та досвід практичної освітньої роботи педагогів з дітьми й батьками за змішаним форматом у закладах дошкільної освіти та вдома;
- проведення наукових консультацій на актуальні питання з практики;

⁴ Електронний реєстр щодо надання грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України / Дошкільна освіта / [Освітні програми](#).

- поточне висвітлення відповідей та аналізу ситуації організації освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку на сайтах МОН України, УІРО, Асоціації працівників дошкільної освіти України;
- узагальнення перспективного досвіду здійснення освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку в матеріалах наукових статей, публікаціях ЗМІ, дослідницьких проєктах учасників спільної роботи.

Створення навчально-методичного комплексу дало авторам змогу визначити нові концептуальні засади організації безперервності освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку. У результаті роботи над посібником:

- обґрунтовано специфіку організації освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку, у якому забезпечується безперервність навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні та зберігаються базові характеристики дошкільної освіти на основі врахування вікових закономірностей розвитку дитини, особливостей різних видів діяльності та взаємодії з дорослими й однолітками;
- створено модель змішаного формату організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку, яка забезпечує освітній процес навчання, виховання та розвитку дитини в закладі освіти й сімейної / домашньої освіти;
- визначено нові ролі, функції та дії вихователів і батьків вихованців в освітній ситуації навчання, виховання та розвитку дитини у змішаному форматі;
- подано алгоритми організації взаємодії педагогів з батьками з питань освітнього розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні;
- визначено зміст організаційних, психолого-педагогічних і методичних рекомендацій для організації дошкільної освіти дітей у домашніх умовах;
- розроблено критерії оцінки ефективності організації освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку.

Збереження сутності дошкільної освіти в умовах змішаного формату організації освітнього процесу

Ключові акценти: сутність дошкільної освіти не змінюється; в умовах кризи в Україні вимушено змінюється форма здобуття дитиною дошкільної освіти; опис засадничих позицій взаємодії родини з педагогом (довіра, повага, толерантне ставлення до сімейних традицій і цінностей, у яких зростає дитина, готовність діяти, взаємна підтримка, взаємовиручка (допомога), підтримка зв'язків, спільні цінності, правила взаємодії); акцент на тому, що в педагогів і батьків є базові спільні цінності, ідеї, знання, вміння та прагнення щодо створення кращого освітнього розвивального освітнього процесу для дитини.

Перед дорослими нове завдання — організація дошкільної освіти у змішаному форматі. Враховуючи кризові умови воєнного часу та повоєнного відновлення освіти, важливо зрозуміти, що нового в життя дітей і їхніх батьків привносить змішаний формат; які традиції, цінності та способи педагогічного впливу на дітей залишаються незмінними в дошкільній освіті. Спробуємо узгодити свої позиції, визначивши та проаналізувавши базові категорії.

Соціальна місія, призначення дошкільної освіти

Традиційна дошкільна освіта України (до початку повномасштабної російсько-української війни): солідарна відповідальність держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Дошкільна освіта в умовах змішаного формату (у період російсько-української війни та повоєнного відновлення) — соціальна місія та призначення зберігається, посилюється й набуває ще більшого значення.

Ідеї, які реалізує дошкільна освіта, — традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, що спрямовані на гуманне ставлення до дитини; теорії природовідповідності, за якими

в дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу; ідеї про патріотичне і громадянське виховання; ідеї про використання казки та гри для гармонійного розвитку особистості.

Цінності дошкільної освіти

- Визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості;
- щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку й подальшої самореалізації в житті;
- повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду;
- зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;
- цінування життя й добробут як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному й соціальному оточенні;
- розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей;
- збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.

Загальні принципи суспільного життя, які відображено в організації дошкільної освіти:

- демократичність — формування засад демократичного суспільства, де всі можуть бути почутими, мають право на самовираження та активну участь;
- рівний доступ до якісної дошкільної освіти кожній дитині, без дискримінації за будь-якими ознаками;

- забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору — основи соціальної, екологічної та економічної свідомості, відповідальності за власні дії і їх наслідки для довкілля;
- міжвідомча взаємодія — співпраця закладів освіти із психологічною, методичною, соціальною та медичною службами;
- державно-громадське та державно-приватне партнерство в організації та управлінні дошкільною освітою;
- соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу — засновників закладів освіти, батьків або законних представників дітей, керівників і працівників закладів дошкільної освіти, фахівців, що надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інших фахівців.

Зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти визначаються принципами науковості, систематичності, активності, природовідповідності, які потребують від педагога такої організації освітнього процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів і мрій.

Форми набуття дитиною дошкільної освіти

Традиційна (очна) форма. Дитина систематично відвідує заклад дошкільної освіти, у якому організовано освітній процес, надають освітні та суміжні послуги, здійснюють всебічний розвиток і доглядають. Освітня взаємодія відбувається в триаді «вихователь — дитина — батьки». Провідну роль виконує вихователь, який діє спільно з педагогічною командою закладу (вихователь-методист, практичний психолог, інструктор з фізкультури, вчитель-логопед, музичний керівник, асистент вихователя та інші фахівці закладу). Батьків дитини систематично залучають до освітнього процесу: інформують, консультують, запрошують до участі в подіях і заходах, що відбуваються в закладі дошкільної освіти. Роль батьків підтримувальна та організаційна. Якість освітньої взаємодії «ЗДО — родина» визначається ступенем взаємної довіри, взаємоповаги й готовності до спільних дій.

Обставини, що унеможливають організацію дошкільної освіти в очній формі (карантини, стихійні лиха, військові дії, інші форс-мажорні обставини), вимагають від дорослих пошуку інших форм і способів. Першою на думку, звичайно, спадає дистанційна освіта.

Дистанційна форма. Характеризується тим, що суб'єкт освіти (вихованець, учень, студент) не є присутнім у закладі освіти, опрацьовує початкові матеріали самостійно та/або під керівництвом педагога, ментора, коуча, тренера. Така взаємодія може відбуватися онлайн (синхронно, у прямому етері) за завчасно визначеним графіком (день, час, розклад) або офлайн (асинхронно, коли суб'єкт освіти працює з навчальними матеріалами, які педагог підготував завчасно, у зручний для себе час). Організація дистанційної освіти потребує матеріально-технічного забезпечення (комп'ютер, смартфон, інтернет, програмне забезпечення тощо) і навичок володіння засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) від усіх учасників освітнього процесу. Крім того, дистанційна освіта потребує виражених особистісних якостей, як-от: організованість, самостійність, пунктуальність, наполегливість, сміливість (виступ на камеру).

Дистанційна форма освіти для дошкільника може мати форму методичної підтримки та консультування вихователем інших дорослих (родини) щодо організації освітнього процесу вдома. Враховуючи вищезазначене та вікові можливості дітей дошкільного віку, специфіку організації освітнього процесу, ми не можемо організовувати освітній процес тільки у дистанційній формі. Раціональним рішенням організації дошкільної освіти в умовах виклику, що спричинений російською агресією проти України, є її змішана форма.

Змішана форма. Це поєднання очної частини організації освітнього процесу в закладі (у групі) та частини освітнього процесу вдома (у родині) завдяки організації ефективної взаємодії вихователя з батьками задля забезпечення цілісності та повноти освітнього процесу для дитини. Вихователь дистанційно підтримує родину — онлайн та офлайн (у записі).

Організація освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку не є усталеною, адже ми не можемо визначити

завчасно й гарантувати графік навчання протягом тижня / дня. Саме тому ми маємо визначати логіку взаємодії дорослих із дитиною: розподіл між собою освітніх завдань для дитини, спільне планування діяльності дитини, збереження й передавання інформації про дії дитини одне одному. Логіка спільних дій дорослих визначає алгоритм педагогічної взаємодії вихователя й родини (див. Порадник для вихователя та Порадник для батьків).

Спосіб організації освітнього процесу

Організація освітнього процесу відбувається через провідну для дитини ігрову діяльність та інші специфічно дитячі види діяльності (рухова, здоров'язбережувальна, пізнавально-дослідницька, мистецька: малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, танці / хореографія, гра на музичних інструментах, театралізація).

До методів дошкільної дидактики (практичні, наочні, словесні) **додається використання ІКТ.**

Інтерактивні педагогічні технології спираються на іншу класифікацію методів, спрямованих на організацію взаємодії та проєктування спільної діяльності педагога з дітьми:

- методи діагностики та створення мотивації;
- методи отримання та збагачення інформації;
- методи репродукції знань і формування навичок діяльності;
- методи узагальнення;
- методи створення творчої діяльності;
- методи рефлексії та оцінки отриманого результату.

У змішаному форматі всі методи збагачуються засобами ІКТ.

Порівняльний аналіз базових понять системи дошкільної освіти підкреслює незворотність і незмінність ключових позицій та місії освіти дітей, її спрямованість на щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумови її повноцінного розвитку й подальшої самореалізації в житті.

Отже, відповідь на запитання «Що ми змішуємо в організації освіти у змішаному форматі дітей дошкільного віку?»:

- очний і дистанційний формат комунікації педагога з дітьми та їхніми батьками;
- ролі та функції дорослих, які поруч із дитиною.

Змішаний формат у дошкільній освіті передбачає, що:

<p>педагог закладу дошкільної освіти виконує:</p> <ul style="list-style-type: none"> • роль і функції вихователя для дітей • роль і функції вихователя-методиста для батьків 	<p>батьки або законні представники дітей виконують:</p> <ul style="list-style-type: none"> • роль учасників і спостерігачів за освітнім процесом дитини в умовах закладу освіти • роль педагога та організатора освітнього процесу в умовах сімейної / домашньої освіти
---	--

Змішується спосіб організації безперервного освітнього процесу дітей із розподілом видів діяльності для закладу дошкільної освіти та умов сімейної / домашньої освіти (див. модель організації безперервного освітнього процесу з дітьми дошкільного віку та рекомендації в Пораднику для вихователів та в Пораднику для батьків).

Нові виклики в житті суспільства акцентують завдання дорослих щодо питань безпеки в організації освіти дітей, посилення ролі та участі батьків і законних представників дитини в освітньому процесі, активізацію методів, які сприяють емоційному добробуту, підтримці та психологічному комфорту всіх учасників освітнього процесу, засвоєння способів грамотного використання ІКТ в роботі з дітьми. Деякі аспекти в організації роботи педагогів закладів освіти з дітьми та їхніми батьками є новими, але зрозумілими, обґрунтованими, такими, що зберігають основну стратегію та специфіку дошкільної освіти.

У сучасних умовах необхідно з перших кроків привертати увагу до емоційного добробуту і збереження психічного здоров'я дітей і дорослих.

Емоційний добробут — це психічний стан максимального емоційного комфорту дитини у природному та соціальному середовищі. Він базується на: відчутті безпеки; почутті приналежності до родини і соціальної групи однолітків; емоційно-забарвленому спілкуванні (як різновиді соціального спілкування, що спирається на почуття та емоції його учасників — дітей і дорослих).

Від емоційного добробуту залежить психічне здоров'я людини — стан добробуту, у якому вона може реалізовувати власний потенціал, справлятися із життєвими стресами, продуктивно й плідно працювати та мати можливості робити внесок у життя своєї спільноти.

Спільні зусилля педагогів і батьків сприятимуть збереженню здоров'я, успішному розвитку, вихованню та навчанню дітей дошкільного віку і тому виступають пріоритетом в організації безперервного освітнього процесу.

Модель організації освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку

Ключові акценти: концептуальні питання розуміння безперервності освітнього процесу в дошкільній освіті; умови змішаного формату освітнього процесу з дітьми дошкільного віку; опис циклу безперервного освітнього процесу у змішаному форматі в закладах дошкільної освіти та вдома.

Процес організації спільних дій між вихователями — батьками — дитиною у змішаному форматі є **циклом педагогічної взаємодії**, мета якої скласти маршрут освітнього процесу з дитиною в умовах закладу освіти та вдома. Зусилля вихователя і батьків спрямовано на створення освітнього простору, у якому дитина збагачує досвід оволодіння та прояву власної активності через різні види діяльності. Спільні зусилля дорослих спрямовано на збільшення / укріплення довіри й соціальних зв'язків між педагогами та батьками вихованців, між дітьми, між дітьми й дорослими.

Розширення досвіду взаємодії дитини зі світом, від найближчого родинного оточення до середовища дитячого садка, вулиці, міста, рідного краю до уявлень про планету, — щоденна практика збагачення освітнього простору, у якому дитина виявляє свою активність і самореалізацію. Тобто ми розглядаємо освітній процес у закладах освіти та освітній процес у родині як єдиний процес, у якому збагачується досвід спілкування з дорослими та однолітками, досвід пізнання світу, досвід творчої самореалізації.

На етапі дошкільного дитинства фізичний, емоційний, інтелектуальний, вольовий розвиток дитини активно формується в різних специфічно дитячих видах діяльності.

Серед них найважливішими є:

- ігрова;
- пізнавально-дослідницька;
- господарсько-побутова (самообслуговування, праця в природі, праця в побуті);
- рухова та здоров'язбережувальна (культурно-гігієнічні навички, загартування, спорт);
- мистецька (образотворча, зокрема малювання, ліплення, конструювання, аплікація);
- музична (співи, гра на музичних інструментах, танці / хореографія);
- комунікативна (спілкування з однолітками та дорослими).

Цикл педагогічної взаємодії між вихователем і батьками потребує визначити, які види діяльності доречно проводити вихователю з дітьми в умовах закладу освіти, а які в домашніх умовах. Наприклад, для зустрічі дітей у закладі освіти важливим є досвід спілкування з однолітками, організація пізнавально-дослідницької, мовленнєвої, музичної діяльності з фахівцем-педагогом. Доречними та корисними для дитини в умовах сімейної / домашньої освіти будуть господарсько-побутові справи, фізкультурно-оздоровча діяльність, малювання, співи тощо.

Модель циклу педагогічної взаємодії дорослих з дитиною у змішаному форматі освітнього процесу передбачає **чотири взаємопов'язані розвивальні ситуації** (блоки), які потребують визначення змісту та способу / методу дій як для педагога, так і для батьків:

- вихователь — дитина, де педагог виконує функції вихователя для дітей;
- вихователь — батьки, де педагог виконує функції вихователя-методиста для батьків вихованців;

- батьки — дитина, де батьки виконують функції педагога;
- батьки — вихователь, де дорослі, виконуючи педагогічні функції, обмінюються конструктивним досвідом організації освіти дітей, визначають проблемні питання, знаходять спільні ефективні рішення.

У змішаному форматі освітнього процесу дітей старшого дошкільного віку розширюються функції (завдання) як педагога закладу освіти, так і батьків. Ролі дорослих:

- педагог — вихователь для дітей дошкільного віку;
- педагог — вихователь-методист, консультант для батьків (родин) вихованців;
- батьки (родина) — вихователі для дитини;
- батьки (родина) — партнери, педагогічна команда для педагога.

Саме безперервність освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в закладі освіти та в умовах сімейного / домашнього навчання потребує чіткого розуміння кваліфікаційних вимог до професійної діяльності педагога.

Кваліфікаційний профіль педагога, що організовує освітній процес у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку

Ключові акценти: готовність до організації, підтримки та супроводу діяльності дітей дошкільного віку в різних формах освітнього процесу; здатність до комунікації та свідомої взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу (дітьми, членами родини); готовність до організації різних форм співпраці з батьками, зокрема, за допомогою електронних освітніх ресурсів.

Здійснення в закладі дошкільної освіти супроводу освітнього процесу у змішаному форматі передбачає наявність спеціальних професійних компетентностей у вихователя⁵.

Згідно з вимогами чинного профстандарту **педагог має бути здатним:**

- ефективно супроводжувати освітню діяльність (планування, організацію, контроль, аналіз) у різних формах освітнього процесу (очній, дистанційній, змішаній);
- здійснювати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу (дітьми, членами родини вихованців, колегами) та усвідомлено й конструктивно взаємодіяти з ними;
- ефективно використовувати ІКТ та електронні (цифрові) освітні ресурси з дотриманням правил безпечної поведінки в цифровому середовищі;
- організовувати різні форми співпраці з батьками або законними представниками дітей для забезпечення наступності в реалізації завдань освітнього процесу;
- реалізовувати неформальний підхід до взаємодії з батьками, підтримуючи з ними конструктивний діалог,

⁵ [Наказ МОН України](#) «Про затвердження професійного стандарту "Вихователь закладу дошкільної освіти"» від 19.10.2021 № 755-21.

довірливі стосунки (на індивідуальному рівні), інформуючи та інструктуючи членів родин вихованців щодо освітнього процесу.

Педагог повинен знати:

- галузеві нормативно-правові акти та інструктивно-методичні документи для грамотних професійних дій у межах правового поля;
- закономірності організації та загальні принципи побудови освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та умовах родинного виховання;
- основи комунікації та партнерської взаємодії з батьками;
- основи медіаграмотності, способи та правила використання сучасного медіапростору, культуру користування інтернетом для забезпечення реалізації завдань освітнього процесу в онлайн-режимі;
- правила безпечної поведінки в цифровому середовищі, способи контролю контенту та реагування на ризики в цифровому середовищі;
- теорію емоційного інтелекту для ефективного використання технік саморегуляції емоційного стану;
- сутнісні характеристики толерантності для здійснення конструктивної взаємодії;
- техніки усвідомленого та емпатійного слухання, ненасильницької комунікації для стимулювання та оптимізації партнерських стосунків із батьками вихованців, створення «клімату, що запрошує».

Педагог повинен вміти:

- здійснювати супровід освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти в очній, дистанційній, змішаній формах освітнього процесу;
- обирати та використовувати оптимальні канали комунікації залежно від освітніх цілей;

- комунікувати з батьками як з рівноправними партнерами, надавати їм консультативну допомогу щодо організації життєдіяльності дітей і здійснення освітнього процесу;
- ефективно використовувати інформаційний простір і канали комунікації для оптимізації освітнього процесу;
- здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею на етапі планування, організації, контролю та аналізу освітнього процесу в усіх формах;
- дотримуватися вимог щодо безпечної поведінки та використання інструментів контролю контенту, захисту персональних даних, охорони прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі;
- використовувати способи самозбереження психічного здоров'я, усвідомлювати, контролювати й управляти власними емоціями;
- керувати власними емоціями, реагувати на прояви емоцій, толерантно взаємодіючи з усіма учасниками освітнього процесу;
- рівно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу незалежно від власних гендерних, релігійних чи соціальних поглядів та упереджень;
- застосовувати в обговореннях освітніх, соціальних і життєвих проблем методики усвідомленого й емпатійного слухання та ненасильницької комунікації.

Широкий перелік компетентностей сучасного педагога свідчить про необхідність розширення його рольових функцій, які він здійснює у відповідь на виклики та зміни, що відбуваються в освіті та суспільстві загалом. Нова роль педагога — роль вихователя-методиста для батьків вихованців закладу освіти — сприяє підвищенню загальної педагогічної культури та просвітництва батьків, що забезпечує формування культури взаємодії та розуміння між дорослими й дітьми, сприяє розвитку освіти впродовж життя, повноцінному розвитку кожної дитини.

Потенціал родини для участі в освітньому процесі у змішаному форматі

Ключові акценти: відповідальне ставлення батьків до виконання освітніх дій та інструкцій педагога; включеність дорослих у процес; позитивне ставлення батьків до міжособистісної взаємодії з дитиною; спільний співбуттєвий простір дитини і батьків; зворотний зв'язок з педагогом; сім'я як дієвий, моделюючий, соціальний, комунікативний, культурний інститут виховання, навчання й самореалізації особистості.

В умовах змішаного формату батьки й педагоги як рівноправні учасники освітнього процесу мають бути об'єднані спільними цілями та прагненнями, нести солідарну відповідальність за результат дошкільної освіти. Залежність якості освіти від ефективної співпраці педагогів, батьків, громади була неодноразово науково підтверджена.

Гарантія успішного виконання освітніх завдань — відповідальне ставлення батьків до виконання освітніх дій та інструкцій педагога. Для успішної реалізації завдань Державного стандарту дошкільної освіти сім'ї мають забезпечувати здоров'я та безпеку дітей, створити вдома середовище, що заохочує дитину до навчально-пізнавальної діяльності, аналізувати та надавати зворотний зв'язок педагогу для оптимізації освітнього процесу.

Будь-яка освітня діяльність в умовах сімейного виховання може бути ефективною, розвивальною, якщо дитина буде залучена до активної взаємодії з дорослими. Частково освітню діяльність у родині спрямує та зорієнтує педагог, тому вона має відбуватися за планом й алгоритмом, який педагог підказує батькам.

Двічі на тиждень (день і час батьки попередньо узгоджують з педагогом) потрібно проводити спільні групові заняття; вихователь організовує і проводить заняття з групою чи підгрупою дітей одночасно, а батьки забезпечують участь своєї дитини в такому занятті, технічно й емоційно підтримуючи її.

Також протягом тижня батьки мають знаходити час (15—30 хвилин) для самостійних занять з дитиною, які передбачено у плані і які рекомендує педагог. Це можуть бути дидактичні ігри, робота з навчальними посібниками (робочими зошитами), художня творчість, читання й обговорення літературних текстів, спільна гра тощо. Про перебіг і найбільш вагомий результати такої самостійної діяльності батьки розповідають вихователю, підтримуючи з ним зворотний зв'язок.

Завдання, які надає педагог, — рекомендаційні. Зберігаючи саму суть завдання, кожен з батьків знаходить свої способи, як його виконати, і свої ресурси. Наприклад, завдання на порівняння двох предметів (знаходження спільного і відмінного): хтось скористається кухонним приладдям (посуд, кухонне обладнання), хтось — предметами гігієни (рушники, щітки, пляшки з мийними засобами), а хтось — предметами одягу. Враховуючи, що кожна родина володіє різною кількістю й розмаїттям дитячих іграшок, педагоги акцентують увагу не на іграшкових наборах, а на тих предметах і матеріалах, які легко знайти в кожній сім'ї і використати для веселих і корисних ігор і розваг: палички, камінці, шматочки тканини, ковдри чи покривала, шарфи або інші предмети одягу, ложки, каструлі чи інші предмети посуду тощо. Якщо якихось із названих предметів чи матеріалів немає, їх легко замінити на ті, що є: книжки з картинками, папір, кольорові олівці, ножиці тощо. Ще краще, якщо предмети для порівняння, зіставлення, групування чи інших дій обиратиме дитина.

Організуючи пізнавальну діяльність різними способами, дорослі мають забезпечити розвиток процесів пізнання, спілкування, збагачення соціально-емоційної сфери, удосконалення дрібної та великої моторики. Проте важливо пам'ятати, що, крім спрямованої освітньої діяльності, яка є важливим засобом набуття дошкільної освіти, провідною діяльністю для дітей дошкільного віку є гра. Адже саме через гру діти найбільш ефективно розвиваються, навчаються, набувають особистісних рис характеру. Тому надзвичайно важливо створити середовище для стимулювання й підтримки ігрової діяльності. А найкращою підтримкою для дитини стане не лише присутність, а й активна участь турботливого, люблячого дорослого, якому вона довіряє.

Ефективність ігрової взаємодії з дитиною значною мірою залежить від правильного налаштування батьків на створення відповідного простору, пошуку часу для зосередження на своїх стосунках із дитиною, зокрема мінімізації уваги до мобільного телефона на час гри. Провідну роль для дитини відіграють міра включення та присутності дорослих у процес гри, тобто повної і щирої зосередженості на спільній діяльності, відчуття радості в поточному моменті («тут і тепер»). Грайливий настрій допомагає налагодити зв'язок між учасниками, що збільшує тривалість уваги та стимулює соціальний розвиток дітей.

Наголосимо на особливій ролі позитивного ставлення дорослих до міжособистісної взаємодії, вмінні хвалити, підтримувати дітей. Схвалення може бути потужним засобом особистісного зростання, якщо батьки не лише висловлюватимуть похвалу, а й прокоментують момент, що заслуговує на схвалення (назвуть, опишуть дії дитини, що заслуговують на схвалення). Наприклад, «Сергійку, я бачила, як ти допоміг Марусі швидко одягнутися. Ти такий помічник. Дякую».

Отже, коли дитина та батьки створюють спільний співбуттєвий простір і активно й зацікавлено взаємодіють у ньому, активізуються механізми особистісного зростання кожного учасника такої взаємодії. Саме дитина в такому спільному процесі стимулює розвиток батьків, демонструючи закономірність принципу «Виховуємо дитину — зростаємо як батьки». Тож батьки набувають досвіду партнерської взаємодії з дитиною в освітньому процесі, збільшують свої повноваження як педагоги, конструктивно підкріплюють свої функції та значення, що є вагомим чинником розвитку дитини та особистісного саморозвитку дорослих.

Класифікація освітніх засобів, форм і методів роботи з дітьми

Ключові акценти: специфічні дидактичні інструменти; дидактичні засоби (слово, образ, дія, гра, дослід, дидактичні вправи і завдання); форми організації освітньої діяльності (заняття, дидактичні ігри, вправи, завдання, екскурсії, дослідження тощо); методи і прийоми як способи взаємодії дорослого й дитини для реалізації освітніх завдань (інтерактивні ігри, мовленнєві творчі вправи, загадки, полілог, читання та обговорення текстів тощо).

В освітньому процесі у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку використовують як традиційні, так і специфічні дидактичні засоби. Оптимальне поєднання дидактичних засобів допомагає дошкільникам глибше пізнавати дійсність, збагачує їхні враження, дає матеріал для спостережень. Такими дидактичними засобами є:

- слово (вихователя, батьків, дитини; художнє слово);
- образ (створюваний за допомогою засобів ІКТ, дидактичних матеріалів; об'єкти живої та неживої природи, їх зображення; що існують в уяві дитини);
- дія (дитини та дорослого, який поруч із нею);
- гра, дидактичні вправи, елементарні дослідження тощо.

З огляду на те, що організувати та супроводжувати освітній процес у змішаному форматі, крім педагогів, мають і батьки, конкретизуємо суть основних дидактичних засобів.

Слово (розповідь, пояснення, уточнення, доповнення) має бути чітким, конкретним, зрозумілим, лаконічним, не містити незнайомих дітям термінів і понять. Пам'ятаємо, що в дитинстві слово супроводжує дію, з'являється разом із діями. У взаємодії зі старшими дошкільниками особливого значення набувають запитання, що спонукають їх до самостійного розмірковування (Що ти про це думаєш?), багатоваріантного пошуку розв'язання проблеми (Як по-іншому можна було б це зробити?), словесного оформлення власної думки (На мою думку...), пропозиції (Я пропоную...), ідеї (А давайте... або Маю ідею...). Слово педагога

має спонукати дітей до комунікації з однолітками й дорослими (обговорення спільних дій, пояснення своєї думки, оцінки, намірів) відповідно до тих ціннісних пріоритетів, носієм яких він є. Художнє слово в будь-якому літературному жанрі має щодня бути присутнім у житті дитини, надаючи їй ідеї для творчості, підкидаючи проблемні питання, спонукаючи до розгортання проєкту чи проведення дослідження.

Образ у вигляді предметної картинки, фотографії, малюнка, моделі, схеми, реального об'єкта чи предмета, плаката, сюжетної картини, відеоряду чи інсценізації, спрямовується на візуалізацію інформації та має допомогти дітям глибше зрозуміти її, встановити причинно-наслідкові зв'язки, сприяти породженню образів, творчої уяви. Старші дошкільники здатні не лише співвідносити образ зі словом-назвою, а й здійснювати доволі складні мисленнєві операції (порівняння, зіставлення, систематизація, ранжування, припущення тощо) з опорою на зображення. Зараз в арсеналі дидактичних засобів дошкільної освіти достатньо багатофункціональних засобів, які дають змогу одночасно виконувати комплекс освітніх завдань.

Провідна **діяльність** дитини дошкільного віку — ігрова. Найбільший навчально-розвивальний ефект має **дидактична гра** як засіб навчально-пізнавальної діяльності. Її ефективність значною мірою залежить від того, наскільки дорослі, насамперед педагоги, чітко усвідомлюють, які освітні завдання вони мають намір виконати. З огляду на умови змішаного формату, в якому відбувається освітній процес, педагог має віддавати перевагу тим дидактичним іграм, у яких допускається заміщення предметів, послаблення чи ускладнення освітнього завдання. Дидактична гра за своїми цілями, принципами та способами реалізації (переважає ігровий момент) відрізняється від дидактичного завдання (переважає навчально-пізнавальний компонент) та дидактичної вправи (неодноразове повторення з метою закріплення дії, яку дитина опановує).

Дидактична гра може бути як провідним методом навчально-пізнавального заняття, так і самостійною формою освітньої діяльності, спрямованою на формування спеціальних пізнавальних дій (обстежувати, порівнювати, знаходити за описом, групувати тощо). У результаті таких дій уточнюються, розширюються,

закріплюються уявлення про якості та властивості (форма, величина, колір, просторове розміщення) елементів предметного, природного або людського світу. Гра активізує довільні та мимовільні процеси сприймання, уваги, пам'яті. Проте вона не має бути лише розвагою, а й сприяти розвитку думки, спонукати докладати зусиль. В іграх-загадках, іграх-дорученнях чи інших видах передбачено повторюваність вправ для закріплення навичок.

Особливе місце серед дидактичних засобів для старших дошкільників має посідати **дослідницько-пошукова діяльність**, дослідження різних аспектів життя природного та людського світу, пов'язане не так з навчанням (від дорослого до дитини), як із власним досвідом пізнання.

Серед найпоширеніших форм здійснення освітньої діяльності зі старшими дошкільниками є заняття (індивідуальні, групові, колективні за способом організації).

Заняттям традиційно називають таку форму освітньої взаємодії, коли вихователь, працюючи з групою дітей у встановлений розкладом час, організовує і спрямовує їхню пізнавальну діяльність у різних видах активності. У дошкільній освіті залишається поширеною практика ігнорування індивідуальної та переважання загальногрупової форми проведення занять. Це, з одного боку, дає змогу одночасно доносити інформацію всій групі дітей за допомогою різних методів і дидактичних засобів, а з іншого — мінімізує можливість набуття кожним дошкільником власного досвіду пізнання. Натомість сучасна дошкільна дидактика в контексті цінностей гуманістичної освіти рекомендує навчати дітей в індивідуальній формі занять, закріплювати засвоєвані дітьми уявлення й навички у процесі занять підгрупового формату. На загальногрупових заняттях вихователь має спрямовувати дітей на вправляння в набутих навичках і збагачення ними власного пізнавального та комунікаційного досвіду. Такий підхід варто зберігати і під час освітнього процесу у змішаному форматі. Окрім тих видів занять, які запланував та організував вихователь (саме педагог визначає їх мету, зміст, структуру), слід надати можливість дітям самим визначатися з вибором самостійних занять (право обирати вид діяльності, матеріал, способи дії та способи виконання: наодинці чи в партнерстві).

Реалізація змісту дошкільної освіти передбачає проведення різних за змістом навчання видів занять: з ознайомлення з навколишнім середовищем і розвитку мовлення; з формування елементарних математичних уявлень; з художньо-творчої діяльності; з фізичної культури тощо. Як організатор освітнього процесу вихователь має не лише інформувати батьків про заплановану освітню діяльність, її мету, завдання, способи реалізації, а й підготувати чіткі рекомендації про обов'язковий алгоритм і варіативні сценарії розгортання спільних з дітьми освітніх дій.

Особливого значення під час освітнього процесу у змішаному форматі набуває екскурсія. Це ефективна форма освітньої діяльності, адже можливості родини щодо організації екскурсії, її просторових і часових меж значно ширші. Одне з ключових завдань будь-якої екскурсії, крім безпосереднього ознайомлення дітей з елементами довкілля, полягає в розвитку спостережливості, пробудження розуму й душі. Під час екскурсії спостереження, яке спрямовує дорослий, допоможе дитині вперше сприйняти невідомі предмети і явища яскраво й цілісно, пробудить емоції до побаченого, що сприятиме розвитку її пізнавальних інтересів.

Ефективність обраної форми освітньої діяльності залежить від відповідності їй методів навчання як способів взаємодії дорослого й дитини, що допомагають ефективно виконати освітні завдання, і педагогічних прийомів як компонентів методу, дія якого реалізує його повною мірою. Відомі численні класифікації методів за дидактичними цілями, джерелами знань, способами реалізації, рівнем самостійності тощо.

Важливо вміти відокремлювати прийоми розумової діяльності (порівняння, зіставлення, передбачення, міркування тощо) від прийомів навчальної роботи (показ, зразок, пояснення, запитання тощо). Розумові прийоми розвитку дитини в різних способах взаємодії однакові. Тільки їх правильне поєднання дає ефект розвитку, тому дуже важливо застосовувати їх у певній послідовності. Ідентичні прийоми можна застосовувати в будь-яких методах навчання, але у взаємодії з іншими прийомами вони створюють зовсім інший метод.

Аналіз умов організації освітнього процесу у змішаному форматі

Ключові акценти: організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти у змішаному форматі передбачає створення певних умов, наявність або відсутність яких дає змогу аналізувати якість дошкільної освіти.

Орієнтовний перелік маркерів у послідовній організації освітнього процесу у змішаному форматі

1. Наявна інформація в педагога про:

- контингент дітей для залучення до надання освітніх послуг у змішаному форматі (список дітей групи за віком, наявністю дітей з ООП);
- статус й особливості родини в умовах воєнного стану (тимчасово переміщені особи; хто опікується дитиною — батьки, один з батьків, родичі, законні представники);
- забезпечення родини ТЗН;
- рівень володіння ІКТ членів родини як учасників освітнього процесу в ЗДО (користування сервісами Google для участі у відео-конференціях, опитуванні та скачуванні матеріалів для самостійного використання й перегляду відео в асинхронному режимі);
- контактні дані для дистанційного зв'язку.

2. Створено системи комунікації: групи (чати) в месенджерах чи соцмережах.

3. Розроблено і прийнято всіма учасниками правила конструктивної взаємодії у створених групах (див. Порадник для вихователя).

4. Налагоджено партнерську взаємодію, обговорено нові ролі:

- батьків як учасників освітнього процесу, які беруть участь і в дистанційній комунікації педагогів з дітьми (батьки поруч),

і в самостійному розвитку, вихованні і навчанні дітей в очному та асинхронному форматі вдома. У разі функціонування груп короткотривалого перебування в закладі дошкільної освіти або інших інституціях (приміщеннях шкіл, бібліотек, культурних установ, дитячих точках «Спільно» тощо) з батьками укладено договір про умови надання освітніх послуг і безпеку дітей під час занять;

- педагогів як надавачів освітніх послуг у змішаному форматі для дітей і консультантів, які супроводжують батьків вихованців під час освітньої діяльності вдома.

5. Обрано зміст для надання освітніх послуг на основі комплексної освітньої програми, за якою працює заклад освіти / група:

- визначено орієнтовний зміст освітньої діяльності для певної групи дітей щодо обсягу завдань для розвитку базових навичок і компетентностей дітей (див. Порадник для вихователя);
- укладено індивідуальну програму розвитку та реалізації орієнтовного змісту освітньої діяльності для окремих дітей (з різним темпом розвитку та дітей з ООП на основі рекомендацій спеціалістів ІРЦ);
- погоджено обраний орієнтовний зміст освітньої діяльності з батьками як учасниками освітнього процесу (див. Порадник для батьків).

6. Укладено гнучкий графік організації та здійснення освітнього процесу у змішаному форматі (з певною періодичністю та послідовністю занять і активностей в очному й дистанційному режимі, з урахуванням побажань батьків, які вдень працюють).

7. Створено безпечне, комфортне, активне розвивальне середовище для очної частини освітнього процесу (див. визначення цих понять у словнику Путівника на **с. 35**).

8. Створено умови для організації освітнього процесу в дистанційній формі (див. вимоги у Пораднику для вихователів).

9. Надано поради та консультації батькам щодо організації змішаного формату освітньої діяльності вдома згідно з особливостями умов проживання, побуту, матеріального

забезпечення, робочого графіка та інформаційної безпеки й використання ІКТ (див. Порадник для батьків).

10. Налаштовано освітню взаємодію з батьками й дітьми за певними етапами:

- адаптація до нових умов (емоційний добробут та збереження психічного здоров'я);
- опанування способів взаємодії та комунікації у віддаленому форматі тощо.

11. Здійснюється спостереження та фіксація наявності змін у розвитку дитини за її індивідуальною динамікою (критерії ефективності: успіхи, досягнення дитини у власному темпі та на власному рівні).

Критерії аналізу забезпечення умов організації освітнього процесу в обраному розвивальному середовищі (просторі)

Доступність матеріалів: безпечні іграшки, посібники, сенсорні стимули для моделювання та експериментування розташовані зручно, на відкритих полицях. Сформульовано правила користування матеріалами під час гри та у вільний час (див. Порадник для вихователів).

Спрямованість середовища на підтримку емоційного добробуту, психічного здоров'я, щасливого проживання дитинства (спільно з дітьми розроблено правила групи, куточок приналежності, екран настрою, визначено і зручно облаштовано місце для проведення ранкових зустрічей у колі та практичної діяльності й рухової активності тощо).

Змістова насиченість: розвивальні осередки наповнені різними матеріалами для гри, рухової, побутової, мистецької та інших видів дитячої діяльності, досліджень та експериментування і націлені на створення мотивації до пізнання, спілкування, дослідження світу.

Мобільність: меблі для розвивальних осередків у групі та ігрові модулі дають змогу змінювати їх розміщення відповідно до потреб дітей, конструювати простір для зручної взаємодії в команді

або усамітнення (наприклад, будувати «халабуди»); правила групи, екран настрою і куточок приналежності виготовлено з матеріалів, які можна доповнювати, згортати і компактно зберігати, розміщувати в новому місці для організації роботи групи короткотривалого перебування у пристосованих приміщеннях (школа, бібліотека, культурна установа, дитячих точках «Спільно» тощо).

Створюючи простір для дітей, уникайте:

- надмірної стаціонарності;
- формальності наповнення розвивальних осередків;
- надмірної декоративності та штучності.

Пам'ятайте: головний показник якості надання освітніх послуг — це бажання дітей щодня з радістю поспішати до дитячого садка і проживати день, наповнений здивуванням від пізнання багатогранності та краси природи, техніки, мистецтва, рукотворного предметного середовища та краси людських стосунків.

Орієнтовна тематика організації освітнього процесу

Ключові акценти: комплексна освітня програма, планування освітньої роботи (перспективне, календарне); вибір формату (очно, віддалено); стандарт дошкільної освіти як орієнтир для вибору програми роботи з дітьми; перелік тем на навчальний рік.

Зміст освітнього процесу з дітьми дошкільного віку визначає комплексна освітня програма, яку обирає для роботи педагогічний колектив закладу дошкільної освіти. Відповідно до освітніх завдань, які окреслює обрана програма, складають перспективне та календарне планування освітньої взаємодії вихователя з дітьми. Перспективний план освітньої роботи групи обов'язково узгоджують із планом роботи в закладі дошкільної освіти, а також із парціальною програмою, якщо таку використовують у конкретній віковій групі. За педагогом закріплено право вибору форми, моделі та способу планування освітньої діяльності⁶.

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку у змішаному форматі потребує визначення змісту запланованої діяльності в умовах очної зустрічі з дітьми (очно, вихователь + діти) та під час віддаленої взаємодії (вдома, батьки + дитина, під керівництвом вихователя онлайн чи офлайн).

У цьому процесі слід дотримуватися таких рекомендацій:

- 1)** всі активності, що передбачають групову взаємодію дітей, залишаються на очну зустріч або синхронний онлайн;
- 2)** всі активності, що передбачають роботу в парі або індивідуальне виконання можна передати на виконання вдома (парою для дитини виступає дорослий, який поруч);
- 3)** не слід гнатися за виконанням плану на 100% (для галочки, щоб виконано було). Краще зосередитися на якості виконання кожною дитиною завдання (побачити, помітити, порівняти, з'ясувати, зліпити, намалювати, збудувати за допомогою різних матеріалів і наборів

⁶ [Лист МОН України](#) «Планування роботи закладу дошкільної освіти на рік» від 07.07.2021 № 1/9-344

конструкторів, вимовити, проговорити, подумати, проаналізувати, знайти спільне / відмінне, спробувати, виправити, спробувати ще раз, змогти, пригадати, запам'ятати, послухати, почути, висловити власну думку, поділитися... Перелік не вичерпний).

Крім того, варто обрати те, що буде важливішим для дитини з погляду її особистісного зростання. Головним орієнтиром для нас є Стандарт дошкільної освіти України (Базовий компонент дошкільної освіти, ред. 2021 р.)⁷. Для вихователів, які будуть працювати у змішаному форматі з дітьми старшого дошкільного віку радимо планувати зміст освітньої взаємодії за запропонованими далі темами.

Тема: Правила в нашому житті.

Ідея: Прави́ло — вимога для виконання якихось умов (норма поведінки) всіма учасниками якої-небудь дії, за виконання якої передбачено заохочення, а за невиконання — покарання. Важливо зрозуміти та засвоїти поняття «можна», «не можна», «треба». Коли правила працюють (їх дотримуються всі), відчуваєшся комфортно.

Тема: Я серед людей: вчимося спілкуватися.

Ідея: Спілкува́ння і взаємодія — обмін інформацією в будь-якій формі між учасниками спільних дій. Важливо навчитися спілкуватися дружньо. У кожного свій характер, настрої та вподобання. Спілкуватися означає ділитися (подіями, настроєм, новинами), діяти разом (гуляти, грати, подорожувати, навчатися), приймати та підтримувати.

Тема: Дружній світ.

Ідея: Дру́жба — безкорисливі взаємовідносини між людьми, дружба заснована на довірі, щирості, взаємних симпатіях, спільних інтересах і захопленнях. Найголовніше в дружбі — це взаємодопомога. Друг завжди прийде на допомогу та ніколи не підведе. Схожість. Прихильність. Дружнє ставлення. Довіра до світу. Навколо нас безліч цікавинок і відкриттів.

⁷ [Стандарт дошкільної освіти України.](#)

Тема: Хочу бути...

Ідея: Людина має навчитися бути необхідною для інших людей, з якими вона живе, привносити для суспільства щось важливе та конструктивне. У світі багато різних професій. Змалку треба думати, ким хочеш стати. Професія і робота. Знання і вміння. Здібності. Талант. Хочу. Можу. Буду.

Тема: Здоровим бути здорово.

Ідея: Здоров'я — стан живого організму, за якого всі органи здатні добре виконувати своє призначення. Важливе та неістотне. Ніколи і завжди: правила здорового життя. Можливо і реально: факти про фізичні можливості людини. Закономірність і випадковість: причини й наслідки наших дій для здоров'я. Здоров'я природи (сталий розвиток).

Тема: Я дослідник: спостерігаємо, мислимо, досліджуємо, експериментуємо.

Ідея: Дослідження — це пошук нових знань або систематичне розслідування, щоб з'ясувати факти. Як ми пізнаємо світ? Здається і насправді. Докази і переконання. Якщо (причина — наслідок). Частина і ціле. Думаю — знаю — припускаю — стверджую. Відкриття.

Приклад організації взаємодії вихователя з дітьми, а також батьків з дитиною вдома за наведеними ключовими активностями та діяльністю дітей, темами й складниками тем (підтеми) подано в Пораднику для вихователів і Пораднику для батьків. Розуміння ключової активності дитини — основа для інтеграції інших видів її діяльності, конкретизувати які можливо на практиці, орієнтуючись насамперед на безпекові умови та долю (частину) очної взаємодії педагога з дітьми від загального обсягу запланованої освітньої взаємодії.

Словник основних понять

Активне освітнє середовище — освітнє середовище, спрямоване на забезпечення різноманітної діяльності дитини, доступність у вільний час до різних сенсорних стимулів (розміщених на відкритих полицях іграшок, посібниках, конструкторах, матеріалах для мистецько-творчої діяльності і дослідів тощо) для створення можливостей формування компетентностей, прояву ініціативи та активності, яка виходить від самої дитини, та задоволення її потреб й індивідуальних особливостей розвитку.

Безпечне і комфортне освітнє середовище — освітнє середовище, що сприяє емоційному добробуту та соціальній підтримці; налагодженню доброзичливих і шанобливих стосунків між педагогами, вихованцями та їхніми батьками; створенню умов для передбачуваності та структурованості в освітньому процесі (гнучкий режим роботи і розкладу занять, дієвість правил, рутин, створення традицій, використання різних форм організації освітнього процесу тощо), що забезпечує стабільність, а також зосередження на емоційній безпеці та підтримці всіх учасників освітнього процесу в ЗДО.

Групова, підгрупова та індивідуальна форми роботи з дітьми — можливості та умови здійснення освітнього процесу різними способами організації дітей за кількістю учасників: групова форма (уся група дітей), підгрупова (від п'яти до восьми чи десяти), індивідуальна (від одного до чотирьох, з якими дорослий може тримати зоровий контакт і діалог).

Дистанційна (віддалена) форма здобуття дошкільної освіти — це 1) методична підтримка та консультування вихователем у режимі онлайн інших дорослих (родини) щодо організації освітнього процесу з дитиною вдома; 2) періодичне проведення дистанційних занять і зустрічей різного типу (тематичних і святкових подій) з дітьми й дорослими, щоб підтримувати контакт з ними, формувати почуття приналежності до групи однолітків, довіри до вихователів ЗДО та мотивувати батьків вихованців підтримувати системний освітній процес в домашніх умовах.

Діяльнісний підхід — це спрямованість освітнього процесу на активну реалізацію намірів, ідей, планів, бажань дитини в специфічно дитячих видах діяльності (ігрова, мистецька, побутова, рухова, соціальна тощо); збагачення культурного досвіду організації різних видів діяльності для отримання освітнього результату — ключових життєвих компетентностей особистості дитини.

Збагачене освітнє середовище — освітнє середовище, що передбачає єдність соціальних і природних засобів розвитку здобувачів освіти (комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов), що забезпечують варіативність вибору організації повноцінної життєдіяльності дітей у закладі дошкільної освіти.

Змішаний формат освітнього процесу для дітей дошкільного віку — поєднання у гнучкому режимі очної частини освітнього процесу в ЗДО (у групі) та частини освітнього процесу вдома (у родині) завдяки організації ефективної взаємодії вихователя з батьками задля забезпечення цілісності та повноти освітнього процесу для дитини. Вихователь забезпечує проведення занять онлайн (синхронна форма) та надає батькам записи занять для перегляду з дітьми (асинхронна форма).

Інтегрований підхід — об'єднання різних елементів у ціле, їх взаємопроникнення для всебічного розкриття загального поняття, процесу, явища (одночасне навчання, виховання, розвиток на основі міжпредметних зв'язків і практичного застосування знань).

Освіта дітей дошкільного віку — процес набуття дитиною дошкільної зрілості. Її здійснюють у закладах дошкільної освіти та вдома у співпраці дорослого з дитиною через реалізацію провідної для дошкільника ігрової діяльності та інших специфічно дитячих видів діяльності. Дошкільна освіта передбачає організацію освітнього процесу у груповій, підгруповій та індивідуальній формі, спрямована на різнобічний розвиток дитини (фізичний, емоційно-вольовий, пізнавальний, соціальний, духовний).

Освітній результат — певний рівень розвиненості, навченості та вихованості дитини дошкільного віку, який демонструє

сформованість життєвої компетентності в різних ситуаціях взаємодії з природним і соціальним оточенням (дорослі й однолітки, природа, техніка, мистецтво). Компетентність як освітній результат передбачає утворення необхідних якостей у єдності емоційно-ціннісного ставлення до предметного, природного, технічного, мистецького та соціального світу, відповідних знань і спроможності дитини застосовувати набуті знання на практиці.

Якість освітнього результату залежить не тільки від зовнішніх чинників педагогічного впливу, але й від розвитку наскрізних умінь особистості, які потрібні для будь-якої діяльності, зокрема: навички командної роботи; вміння проявляти творчість та ініціативність; здатність керувати емоціями; вміння висловлювати та обґрунтовувати власну думку; критично мислити; ухвалювати рішення; розв'язувати проблемні ситуації і завдання.

З позиції цілісного підходу до оцінки розвитку дитини дошкільного віку освітній результат демонструє особистісний розвиток дитини в єдності емоцій, інтелекту та вольової регуляції діяльності й поведінки, тобто поступову самореалізацію в соціумі.

Педагогічний супровід батьків у змішаному форматі —

це нова роль педагога, що полягає в підтримці батьків як учасників освітнього процесу, яку він виконує, щоб підвищити продуктивність і мотивацію дорослих щодо розвитку, виховання і навчання дітей з урахуванням їхніх потреб та особливостей в умовах домашньої освіти.

Практика — спільно-розподілена активність у різних видах діяльності учасників освітнього процесу, яку ініціюють діти чи дорослі, зумовлена певним змістом і спрямована на досягнення задуманого (омріяного, створеного образу) результату, що веде до розширення життєвих компетентностей, формування нових чи закріплення набутих раніше вмінь і навичок.

Специфічні дидактичні інструменти — універсальні дидактичні засоби (слово, образ, дія, гра), значення яких не залежить від змісту, форм освітньої діяльності чи обраних методів навчання. Інструмент — те, за допомогою чого здійснюють той чи той процес.

Спільний співбуттєвий простір — проживання з дітьми (дитиною) певної події (гра з іграшками чи без, спостереження за природним і соціальним світом, виконання трудових чи навчальних завдань або вправ тощо), тобто діяння разом, а не лише поруч у спільному часовому і просторовому полі.

Технологія спільних дій — спільно-розподілена діяльність дорослого й дитини, яка може бути різною за змістом і формою, що передбачає чіткий алгоритм поступового включення кожного з учасників у спільний процес.

Рекомендовані джерела

1. [Стандарт дошкільної освіти України](#)
2. Проєкт [«Взаємодія»](#)
3. Рубрика сайту МОН [«Сучасне дошкілля під крилами захисту»](#)
4. Пам'ятка для батьків [«Діти, інтернет, мобільний зв'язок»](#)
5. [Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів](#)
(із змінами, внесеними згідно з наказом МОЗ від 01.08.2022№ 1371)
6. Порадник для вихователів [«Подбайте про безпеку дітей»](#)
7. Порадник для батьків [«Подбайте про безпеку дітей»](#)
8. Телеграм-канал для батьків [«Взаємодія: щоденні кроки до спільної радості»](#)

ВГО «Асоціація працівників
дошкільної освіти»

2023